

Ante Tomić

KRALJEVIĆ
MARKO
OSLOBAĐA
IMOTSKI

■ Laguna ■

Copyright © 2026, Ante Tomić
Copyright © ovog izdanja 2026, LAGUNA

KRALJEVIĆ
MARKO
OSLOBAĐA
IMOTSKI

Sadržaj

Prvo poglavlje **11**

opisuje kako su kmetovi surovo iskorištavali turske gospodare, premda mlade hrvatske žene nisu uvijek bile ravnodušne prema zgodnimagama, ali svi se slažu da će sultan još hiljadu godina vladati

Drugo poglavlje **21**

gdje se navodi da su Imočani najbolji Turci i predziđe islama, unatoč činjenici da ponekad ne znaju muslimanske molitve, vjerski službenici su im dezorijentirani, a nije im mrsko ni popiti

Treće poglavlje **34**

u kojem se sultani oblače u ženske haljine i dozna se kako Turska možda ipak nije sila kakva je nekad bila, pa se jedan kršćanski vitez smjelo uputi u rat naoružan hrđavim sječivom poljoprivredne namjene

Četvrto poglavlje 45

počinje ekonomskom raspravom o mogućnostima da jedan bordel unaprijedi poslovanje, a završava teološkom dilemom je li Isus dobar i pomirljiv ili je bolje ne iskušavati njegovu strpljenje

Peto poglavlje 57

govori o omiljenim vinskim sortama jednog konja i iznimnim higijenskim navikama jednog junaka, s osobitom pozornošću na gaće koje on najmanje jednom godišnje mijenja

Šesto poglavlje 66

pripovijeda o prvome krugu izbora najvećeg branitelja kršćanstva, gdje se gleda da je on tjelesno i duševno zdrav, nepokolebljivo moralan, ima dobro srce, većinu zuba, guste brkove i prepucij

Sedmo poglavlje 75

pripovijeda o drugome krugu izbora najvećeg branitelja kršćanstva, gdje se kršćani međusobno ubijaju strašnije nego što bi ih Turci ubijali

Osmo poglavlje 84

upoznaje nas s teškim životom jednog venecijanskog plemića u dalekoj prekomorskoj pokrajini, među slavenskim divljacima, koji nisu bolji od njegovog konja, a konj mu čak i nije konj

Deveto poglavlje 96

u kojem se raspravlja zašto bi netko zdrave pameti osvajao Imotski, a kasnije u noći dolazi jedan tajanstveni stranac,

musliman i Turčin, ali mu nijedno od to dvoje nije važno jer je on humanist i sve ljude jednako mrzi

Deseto poglavlje **107**

gdje jednoj očajnoj kuharici zagori lonac graha i jedan muškarac prvo demonstrira besprijekornu vještinu s mačem, a zatim se otkrije da nije manje sposoban ljubavnik, što valjda ide jedno s drugim

Jedanaesto poglavlje **118**

u kojem se zadivljeno priča kako dječacima nema veće radosti nego poginuti za vjeru i nezadovoljno primjećuje kako odrasli muškarci već nemaju taj entuzijazam

Dvanaesto poglavlje **125**

gorka je pripovijest o jednome koji je sve dobro uradio, ali je nažalost izgubio iz vida strogi društveni poredak i imao glupe zablude da je bolji nego što jest

Trinaesto poglavlje **134**

priča kako se mučnina u želucu liječi molitvom, raspravlja o ekonomskoj simbiozi kuhanja i kurvanja i tvrdi da je potražnja za školovanim ubojicama veća nego ikad prije

Četrnaesto poglavlje **144**

opisuje kako je u sudaru dvije sablje frcnula iskra i odjednom je nestalo jedne divne iluzije i mnogi su se posramili što su vjerovali u nju

Petnaesto poglavlje 155

govori kako je jedna žena proglasila vlasništvo nad jednim muškarcem i kako je spremna okrutno se obračunati sa svakom koja joj to pokuša osporiti

Šesnaesto poglavlje 165

u kojem se pali i pljačka i siluje i ubija, a dvoje starijih, iskusnijih, znajući kako je na ovome svijetu malo radosti, spremno se odaju razvratu

Sedamnaesto poglavlje 176

opisuje kako jedan junak umre, ali samo da bi se ponovno rodio, gotovo kao onaj čudesni momak u Jeruzalemu prije hiljadu sedamsto godina

Osamnaesto poglavlje 188

gdje se stare nepravde ispravljaju novim nepravdama i sve se promijeni samo da bi sve ostalo isto

Rečnik turcizama, lokalizama
i manje poznatih izraza 195

O piscu 203

Prvo poglavlje

opisuje kako su kmetovi surovo iskorištavali turske gospodare, premda mlade hrvatske žene nisu uvijek bile ravnodušne prema zgodnimagama, ali svi se slažu da će sultan još hiljadu godina vladati

Bilo je hladno i sivo, sunce još nije bilo izašlo, inje je ležalo na travi. Grgo je kopao njivu i motika mu je zapela za jedan široki plosnati kamen uglavljen plitko pod zemljom. Potegnuo je snažno jednom, dvaput, a ploča je popustila i podigla se. Ispod je zasjalo crveno svjetlo i silna jara i dim su udarili odozdo. Bio je to nekakav prolaz. Naginjući se da ga bolje promotri, Grgo se okliznuo i poletio dolje. Trčao je nizbrdo sve brže preko sitnog, vrelog kamenja koje mu je pržilo tabane i šumno se rušilo za njim. „Hu! Hu! Hu! Hu!“, vikao je

Grgo poskakujući. Uskoro je postalo tako strmo da je pao i otkotrljao se do dna, a dolje na dnu su ga, iznenađujuće, dočekali sunčan dan i zelena livada. Trava je sad bila svježja, rosna, ugodna pod nogama. Nasred livade sjedio je rogati đavo na tronogom stočiću. Imao je jedno kozje oko, zlatno s vodoravnom crnom zjenicom. Grizao je kamiš lule i na panju ispred sebe sjekiricom spretno oštrio dugačku jasenovu taklju.

„Grgo, brate, pa di si dosad?“, upitao je đavo pučkajući iz lule i ne podižući pogled sa sjekirice i panja. „Znaš li ti otkad ja tebe ovde čekam?“

„Nemoj se ljutit, nisan moga ranije“, rekao je Grgo đavlu, iako pojma nije imao da ga đavo čeka. „Za šta ti je ta taklja?“

„O, pa nije ovo taklja“, rekao je đavo i podigao ravni zašiljeni štap zlobno se osmjehujući. „Ovo je ražanj za peč najgore grišnike.“

Trznuo je iznenada i zabio mu šiljak ravno u srce, a Grgo se prenuo i opsovao hvatajući se za prsi. „Krv ti Irudove“, šapnuo je, „šta meni neće past na pamet.“ Ustao je i izašao da se pomokri pred kolibom. Na mješečini je jasno čuo pucnjeve negdje iza crnih brda. U proljeće hiljadu sedamsto sedamnaeste bili su česti i svakodnevno se činili sve bliži. Bjesnio je Drugi morejski rat,* ali Grgo je slabo mario za to. Vratio se unutra

* Rat između Mletačke Republike i Osmanskog carstva (1714–1718) završen Požarevačkim mirom; tada je Moreja vraćena Osmanlijama, a Mlečani su proširili posede u Dalmaciji. (Sve primedbe su uredničke.)

i spustio u slamu pored svoje žene Mande. Okrenuo se na bok misleći kako do jutra više neće zaspati, da bi odmah zatim, neosjetno, ponovno zaspao.

Ali samo na trenutak, učinilo mu se. Jedva što je zatvorio oči, netko ga je zgrabio za kosu, podigao mu glavu i ošamario ga. „Di je šenica, đubre?!“, dreknuo je. Grgo nije znao je li to zbilja ili je, kao ono maločas s đavlom, samo san. Uspravio se na koljena i zaljuljao dok su mu svjetlaci igrali pred očima kad su doletjeli drugi i treći šamar. Jedan zdesna, drugi slijeva. Grgo je ponovno pao u slamu. „Di je ječim?!“, povikao je onaj strašnim glasom, udarajući ga sad nogom u trbuh. „Di su janjci šta si obeća?“, nabrajao je muškarac hodajući za njim i šutirajući ga, dok je ošamućeni Grgo četveronoške bježao van.

Tu je shvatio što se događa, kad je ugledao zemljoposjednika Ismeta kod suhozida što je opasivao dvorište. Upali su im zorom računajući kako će ih iznenaditi. Prepoznao je niskog, debelog zaptiju Omera, njegovog sina Hamzu i još jednog visokog, mlađeg predstavnika zakona, nije mu znao ime, ali ga je viđao u čaršiji kad je nosio robu na pijacu. Dok ga je Omer tukao, mlađi je zaptija bacio Grginog sedamnaestogodišnjeg sina Tomu potrbuške na zemlju, kleknuo mu jednim koljenom na leđa i vezivao ruke užetom, a Hamza je iz kolibe bacao čađavi bakreni lonac, drvene zdjele, čaše i žlice, bezobzirno razbijao grnčariju i pretresao slamarice. Pod murvom lijevo od ulaza u kolibu Manda je umirujući grlila

njihovu uplakanu kćer Ivanku. Grgina mater Karmela je prepadnuto treptala krmeljavim očima.

„Tomo, smiri se, sve je u redu“, doviknuo je Grgo strahujući da Turčin ne ozlijedi mladića koji se psujući otimao.

„Di su kokoši? Di je travarina?“, nastavljao je Omer.

„Sine, pusti ga, ne brani se!“

„Čuješ ti šta te ja pitan?“

„Neman, čoviče. Bila je slaba godina“, odgovorio je Grgo napokon Omeru. „Šta nije led potuka, sve miši izgrizli. Džudžan pokla kokoši, ovce napala šuga“, rekao je seljak i uhvatio Omerovu nogu prije nego što će ga ovaj još jednom šutnuti.

„Lažeš, razbojnice“, rekao je Omer uzaludno se trudeći osloboditi nogu iz stiska. Uzeo je palicu za pojasom i stao udarati Grgu po rukama. „Evo peta godina da ti harač ne plaćaš. Prvo si reka da nemaš para, platićeš u šenici. Onda nema ni šenice, daćeš ječim. Onda nema ječima, daćeš janje kad se ovca ojanji. Najposli ni janjeta, ni teleta, ni ječima, ni šenice. Ničega!“

Grgo je pod udarcima pustio zaptijinu nogu i pokrio se rukama po licu, ali zaptija ga više nije udarao. Umorio se onakav malešan i debeo i zaustavio časkom da počine opirući se o koljena.

„Samo prcaš onoga jasnoga agu“, pokazao je zaphano na Ismeta, koji se u poderanoj košulji, s ispranim fesom i krivnjom na mršavom licu stresao od nelagode svaki put kad bi predstavnik vlasti udario njegovog kmeta. „Rugaš se s Turčinon. On te ko malo vode drži, a ti...“

„Izvini, Grgo, mora san“, javio se slabić zemljoposjednik slomljenim glasom, „dica mi gladuju.“

„Šta se ti njemu izvinjavaš!“, poludio je Omer. „Hrvat ti krade, a ti njemu – izvini?! Sad bi ja i njega i tebe u bukagije metijo pa dobro po tabanin išiba.“ Udario je još jednom Grgu palicom i zaurlao: „Di je harač, govori!“

„Neman, jebi mater i ti i harač!“, odgovorio mu je Grgo prkosno.

„A možda stvarno nema“, rekao je Ismet.

„Laže!“, nije se dao Omer. „Ima kurva. Hamza!“, zovnuo je. „Hamza, jesi li naša išta?“

„Jesan!“, viknuo je Hamza pa izašao iz kolibe noseći na ražnju nekakvu manju životinju napola oglodanu i pougljenjenu do neprepoznatljivosti. „Ovo in je, biće, večera bila.“

„Evo, zna san“, rekao je Omer uzimajući ražanj sa životinjom i šutnuo seljaka još jednom nogom u rebra. „Nemaš, a? A šta je ovo?“ Primakao je pečenje nosu, kratko ga omirisao i zagrizao. „Šta je ovo, razbojniče?“, ponovio je žvaćući, vidno zadovoljan što je bio u pravu. „Zec, je li?“

„Jež“, ispravio ga je Grgo.

„Bljah!“, viknuo je zaptija zgađeno pa ispljunuo zalogaj, bacio ražanj i obrisao ruku o hlače. „Pa, boga ti vlašskog, kako ježa moreš staviti u usta?“

„Mećen šta iman“, odgovorio mu je seljak. „I ja bi rađe raščike i kaštradine, ali nema raščike i kaštradine, moj Omere. Nema! Reka san ti, slaba je godina. Led

potuka, šuga pomorila, a ono što nije potuklo i pomorilo, onu zericu što je rodilo, odnilo, brate!“

„Ko je odnio?“

„A ko nije. Slavna sultanova vojska krene sad na Šibenik, sad na Sinj, a ti je, Grgo, rani. Kako prođu, uzmu i kravu i tele, zametnu se vrićan žita, povataju kokoši i još naruče da in za konje skupin dvojica kola suve trave. Ako van je do harača, najbolje je u Topani u Imockon pitat je li šta god ostalo kad su se kod Sinja razbižali.“

„Je li se ti to sa turskon vojskon rugaš?“

„Bože sačuvaj!“, zgranuo se Grgo pa stavio dlan na prsi i svečano dodao. „Turska je moja jedina domovina, ja san sam izabra živit ovde i volin i poštujen, kako je red, i kadiju i muteselima i vezira i sultana.“

„A šta, ti nisi ovdalen?“

„Did Jure je doselio iz makarskog primorja.“

„Ajde?!“, začudio se sad Hamza. Spustio se na jedan kamen uza zid kolibe i izvadio duhan i kresivo da zapali lulu.

„Momak“, upozorila ga je Manda, „vidiš oni slamnati krov poviše tebe? Izvadi tu lulu iz usta da ti je ja ne bi vadila.“

Hamza se namrštio, na trenutak se činilo kao da će vlahinji nešto odbrusiti, ali je onda pogledao iznad glave i shvatio da pušenje u blizini gomile suhe slame nije zaista nešto najpametnije čega se mogao dosjetiti. Vratio je lulu u džep i upitao Grgu:

„Šta je reć da ste vi Hrvati doselili iz mletačke Makarske ovde u nas u Tursku?“

„Uvjeti su bili bolji nego u Mlečana. Davanja nisu bila visoka, ko što ni danas nisu.“

„Nisu kad pet godina ništa ne plaćaš“, dobacio je Ismet gorko.

„Neman, Ismete, reka san ti. Da iman, platio bi ti“, odgovorio mu je Grgo kratko pa se okrenuo Omeru i pravdoljubivo ga napao: „Više od četrdeset godina smo mi ovde. Unazad tri generacije mi kulučimo na ovoj zemlji, prvo u Ismetovog dida Alije, pa u Ismetovog ćaće Atifa, pa u Ismeta, i stvarno je sramota...“

„Ismete, kako ti je ćaća Atif?“, upitala je iznenada Karmela.

„Dobro“, odgovorio je Ismet.

„Puno mi ga pozdravi“, rekla je starica i nasmiješila se krezubim ustima.

„Oću“, kazao je Turčin pa pognuo glavu i vrhom opanka stao gurati jedan kamenčić.

„Majko, molin te“, šapnuo je Grgo.

Omer je začuđeno pogledao sad zemljoposjednika Ismeta, sad njegovog kmeta Grgu, primjećujući kako se neka nelagoda iznenada uvukla između njih.

„Di san sta“, nastavio je Grgo, s očitom namjerom da promijeni temu razgovora, „stvarno je sramota, Omere, da se nas, uzorne podanike Turske carevine, na ovi način...“

„A reci mi, Ismete“, javila se ponovno Karmela, „znaš li, čuva li tvoj ćaća Atif još onu maramu što san mu je ja izvezla?“

I dalje sramežljivo gledajući u pod, Ismet je samo lagano trznuo ramenima da ne zna. Zaptija Omer je sad bio potpuno zbunjen.

„A šta si ti turskom agi marama vezla?“, upitao je.

„Nije on meni aga ni Turčin bio“, ispravila ga je žena ponosnim glasom, „nego prvi muškarac koji je metio ruku na me.“

„Karmela, krvi ti, šuti!“, viknuo je Grgo, koji se majci samo iznimno, kad je bio jako ljut na nju, obraćao imenom.

„Neću šutiti“, pobunila se Karmela. „Nije to nikakva sramota, taki je običaj u ona doba bio. Pravo prve brač-
ne noći. Vlasnik zemlje je moga...“

„Nije nikad bio taki običaj!“, prekinuo ju je Grgo.

„Nisan ni ja čuju za to“, složio se Omer.

„To je skroz izmišljeno“, dodao je i Ismet.

„Ako nije bio taki običaj, onda je on mene jadnu privario“, rekla je Karmela nedužno.

„Nije Atif-aga tebe, majko, privario, nego si ti trčala za njim“, javila se sada Manda. „To cilo selo znade, vre-
bala si ga na svakom koraku ko lovački ćuko. Vijala si ga ko Bog maglu dok ti Turčin nije popustio.“

„Dobro, onda“, uvrijeđeno će stara, „vi mlađarija sve bolje od mene znadete. A on je mene baš volio. Kad bi me zagrlio, sav bi se on, milo moje, uzdrća i ona muška stvar bi mu kroz dimije...“

„Karmela!“, dreknuo je Grgo užasnuto.

Manda je rukama pokrila Ivanki uši da dvanaestogodišnja djevojčica ne sluša o babinim ljubavnim pustolovinama, a Omer se zgađeno namrštio kao maloprije kad je zagrizao ježa.

„Sad kad to pričate“, javio se u to onaj mladi zaptija pokazujući Grgu i Ismeta, „gledan vas dvojicu i da vas ne znan, reka bi da ste braća. Pravo ličite, najviše nekako oko brade. Pogledaj, Omere...“

„Ajde ti, mali, u kurac!“, prekinuo ga je Ismet.

„Stvarno, Omere“, javio se i Grgo revoltirano, „dobro što ste me zorom probudili i izdegenečili, ali da se mene u mojoj kući tako vriđa...“

„E, sad si ti osjetljiv.“

„Nisan osjetljiv, nego nije red. Dopušćan da san ja možda u prekršaju zbog harača, ali ne dopušćan da mi se okolokole govori kako mi je ćaća Turčin.“

„Pa šta fali, i meni je ćaća Turčin“, pokušao je Omer.

„A meni, vidiš, nije“, uporan je bio Grgo. „Moj se pokojni ćaća zva Jozo...“

„Ali znaš, Grgo, možda je baš...“, oglasila se ponovno Karmela.

„Ti, majko, začepi!“, poklopio ju je sin. „Da te nisan više čuju!“

Stara je poslušno zamukla, a onda i svi drugi. Nekoliko trenutaka mučne tišine se spustilo na dvorište.

„Ajmo, ljudi!“, rekao je napokon Ismet. „Nema smisla više.“

„A harač?“, upitao je Hamza.

„Jebi ga, nema! Vidio si i sam.“

Omer se kratko premišljao, a onda trznuo glavom mlađem zaptiji da pusti mladića. Ovaj je ustao s Tominih leđa, Hamza se podigao s onog kamena.

„Ali da znaš, mi još nismo gotovi“, upozorio je niski debeli zaptija Grgu. „Još ćemo se mi vidit. Tebi se možda čini da je Turska carevina kraju. Nakon što smo izgubili par manji bitaka: pomislio si, ko jebe i agu i harač kad se sve raspada. Ali mi ćemo se vratit jači nego ikad. Iljadu godina će sultan vladat ovon zemljon.“

„Inšalah, moj Omere“, složio se seljak ustajući sa zemlje.

Zatim su zemljoposjednik i zaptije otišli, a Grgo je zavezao pregaču i svojoj obitelji spremio za doručak kajganu od dvanaest jaja, desetak sudžukica, tanko narezane suhe ovčetine, mladog kravljeg sira i veliku zdjelu zelene salate.